24-12-98

ప్రధానం

బాలగోపాల్

'మానవహక్కుల' భావనపై ఎందుకు ఇంత వ్యతిరేకత?

డిసెంబర్ 10 సందర్భంగా మానవహక్కుల పరిరక్షణ గురించి చర్చలు, సమావేశాలు నిర్వహించడం సమాజంలో ఒక అలవాటుగా మారుతుండగా (అన్ని అలవాట్లలాగే ఇదికూడ అప్పుడప్పుడు అనాలోచితమయిన తంతుగా తయారవుతున్నప్పటికీ) హక్కులను గురించి మొదటి నుంచి ఆందోళన చేస్తున్న వామపక్షవాదులలో మాత్రం 'మానవహక్కుల' భావనపట్ల అనుమానం, సందేహం, వ్యతిరేకత వ్యక్తమవుతూనే ఉన్నాయి.

అమెరికావంటి అగ్రరాజ్యాలు మానవహక్కుల భావనను తమ ఆధిపత్య ప్రయోజనాలకు లోబరచుకున్నాయన్నది దీనికి కారణం కాజాలదు. వాళ్లు అన్నిటినీ లోబరచుకున్నారు. సాంకేతిక విజ్ఞానాన్ని లోబరచుకున్నారు, పర్యావరణాన్ని లోబరచుకున్నారు, మానవశ్రమను లోబరచుకున్నారు, మానవహక్కుల భావననూ లోబరచుకున్నారు, అన్ని ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాల పరిభాషనూ లోబరచుకున్నారు. సంప్రదాయక నైతిక భావనలను కూడ లోబరచుకున్నారు. వాటిని అనుమానంగా చూడడానికీ వ్యతిరేకించడానికీ ఇదొక కారణం కాదు. అంతకంటె లోతయిన కారణమేదో ఉంది.

'మానవహక్కుల' భావనలోనే పెట్టుబడిదార్లకూ హక్కులుంటాయి, కార్మికులకూ హక్కులుంటాయి, భూస్వామికీ హక్కులుంటాయి, కూలివాళ్లకూ హక్కులుంటాయి అన్న భావం ఇమిడిఉందని ఈ మధ్య పీపుల్స్‌వార్ నాయకుడొకరు ఒక దినపత్రికకు ఇచ్చిన ఇంటర్వ్యూలో అన్నారు. ఇది విచిత్రమైన అభిప్రాయం. కాని కేవలం పీపుల్స్‌వార్ నాయకులకు పరిమితమైనది కాదు. హక్కుల ఉద్యమంలో కూడ దీనికి విస్తృతమైన ప్రాచుర్యం ఉంది.

మాటలభావాన్నే తీసుకుంటే ఈ అభ్యంతరాన్ని అర్థం చేసుకోవడం కష్టం. 'మానవహక్కులు' అన్నప్పుడు స్థితిగతులతో సంబంధం లేకుండా మనుషులందరి హక్కులూ ఒకటేననిపిస్తే, పౌరహక్కులు అన్నప్పుడు స్థితిగతులతో సంబంధంలేకుండా పౌరులందరూ ఒకటే, అందరి హక్కులూ ఒకటేనన్న ధ్వని లేదని ఎందుకు అనుకోవాలి? ప్రజాస్వామ్య హక్కులు అన్నపుడు స్థితిగతులతోసంబంధం లేకుండా అందరికీ ప్రజాస్వామ్యం ఒకటేరకంగా ఉంటుందన్న ధ్వని లేదని ఎందుకు అనుకోవాలి?

అందువల్ల ఇది కేవలం పదప్రయోగాలకు సంబంధించిన సమస్యకాదు. దీనివెనక నిజమైన ఇబ్బంది ఏదో ఉంది. వామపక్ష రాజకీయఉద్యమాల ప్రేరణతో మొదలైన హక్కుల ఉద్యమం హక్కులను వర్గాల నేపథ్యంలో అర్థం చేసుకొన్నది. వర్గాలు, వర్గఘర్షణ, శ్రామికవర్గాలపైన రాజ్యం అణచివేత ఆ దృక్పథంలో కేంద్రస్థానం కలిగిఉంటాయి. హక్కుల ఆవశ్యకత, వాటి నిర్వచనం, ప్రమాణాలు అక్కడి నుంచే వస్తాయి.

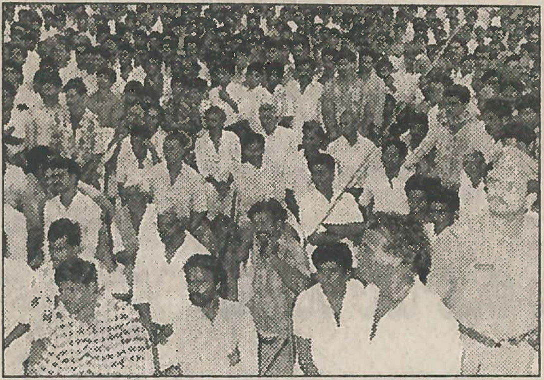

మానవహక్కుల దృక్పథానికి మనిషి అన్న భావన కేంద్రం. మనిషై పుట్టినందుకు ప్రతిఒక్కరికీ ఉండవలసిన హక్కులు మానవహక్కులు. ఇవి సమాజంలో కొందరికి ఉన్నంతగా ఇతరులకు లేవు. లేకపోవడానికి వర్గం, కులం, జెండర్,ప్రాంతం, జాతి, మతం మొదలైన అనేక కారణాలున్నాయి. ఈ విధంగా, 'మనిషి'తో మొదలైన నిర్వచనం 'వర్గం' తదితర సామాజిక అంశాల దగ్గరికి సులభంగానే వస్తుంది. కాని 'వర్గం'తో మొదలయ్యే హక్కుల దృక్పథం 'మనిషి'ని అందుకోవడానికి చాలా ఇబ్బంది పడుతుంది.

మానవహక్కుల భావనకు వర్గస్పృహ లేదనడం తప్పు. ఒక్క వర్గస్పృహే కాదు అన్నిరకాల సామాజిక అసమానతల స్పృహ ఉంటుంది. కాని అది తన వివేచన వాటి దగ్గర మొదలుపెట్టదు, మనిషితో మొదలు పెడుతుంది.మనిషై పుట్టినందుకు ప్రతి ఒక్కరికీ ఉండవలసిన హక్కులు వర్గవ్యవస్థవల్ల, పితృస్వామ్యంవల్ల, జాతివివక్షవల్ల, కులవ్యవస్థవల్ల, ప్రాంతీయ ఆధిపత్యంవల్ల, ఇతర వ్యవస్థిత కారణాలవల్ల కొందరికి లేకుండా పోతున్నాయని గుర్తించగలుగుతుంది. ఒక్క వర్గాన్నే కాకఅన్ని రకాల ఆధిపత్యాలనూ ఏ సైద్ధాంతిక సమస్యా లేకుండా సులభంగా గుర్తించగలుగుతుంది. అటువైపు, తమ హక్కుల గురించి చైతన్యవంతులవుతున్న ఒక్కొక్క ప్రజాసమూహం 'మనిషై పుట్టినందుకు ప్రతి ఒక్కరికి ఉండవలసిన హక్కులు' అనే మానవహక్కుల భావనను సులభంగా సొంతం చేసుకోగలుగుతున్నారు. 'స్త్రీలహక్కులు మానవహక్కులే'నని, 'దళితులహక్కులు మానవహక్కులే'నని, 'ఖైదీలహక్కులు మానవహక్కులే'నని, 'పిల్లలహక్కులు మానవహక్కులే'నని నినదించగలుగుతున్నారు.

వర్గంతోను, వర్గఘర్షణతోను తన వివేచన మొదలుపెట్టే హక్కుల దృక్పథానికి ఇక్కడ రెండు సమస్యలున్నాయి. వర్గేతరమైన ఆధిపత్యాలకు సముచితస్థానం ఇవ్వడం దానికి కష్టం. ప్రయత్నపూర్వకంగా వాటికి ఒక స్థానం చూపించవలసి ఉంటుంది. కులం, జెండర్,ప్రాంతం, జాతి వంటి వర్గేతర ఆధిపత్యాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటంచేసేవారు వర్గపునాది గల హక్కులదృక్పథంతో సులభంగా మమేకం కాలేరు కూడా. పౌరహక్కుల ఉద్యమాన్ని వామపక్షఉద్యమాలు తమదిగా భావించినంత సులభంగా ఇతర ఉద్యమాలు భావించలేకపోవడం, పరస్పర అనుమానంతో కూడిన సంబంధం చాలాకాలం నెలకొని ఉండడం కాకతాళీయం కాదు.

రెండవ సమస్య హక్కులఉద్యమం అనుసరించే ప్రమాణాలకు సంబంధించినది. వర్గఘర్షణతో మొదలుపెట్టే హక్కుల ఆలోచన తన ప్రమాణాలను వర్గఘర్షణ నుంచే తీసుకుంటుంది. 'నువ్వు ఇటా? అటా?' అనేదే ప్రమాణమవుతుంది. మనిషికి మనిషిగా ఉండవలసిన హక్కులను ప్రమాణంగా తీసుకునే ఆలోచన వర్గఘర్షణనూ చూడగలుగుతుంది. అందులో హక్కులు ఉన్నవాళ్లెవరో, లేనివాళ్లెవరో గుర్తించి లేనివాళ్లవైపు మొగ్గు చూపించగలుగుతుంది. అయితే అక్కడితో ఆగిపోకుండా ఆ ఘర్షణలో ఇమిడిఉండి కూడా గుర్తింపు పొందకుండా ఉన్న ఇతర (కులం, జెండర్, ప్రాంతం వగైరా) ఘర్షణలనూ చూడగలుగుతుంది. వాటి గురించి ఆ పోరాటాలను అప్రమత్తం చేయగలుగుతుంది. అంతేకాక ఈ ఘర్షణలను దాటిపోయే మానవతా విలువలను (మనిషిగా మనిషికి ఇవ్వవలసిన గుర్తింపుకూ గౌరవానికీ సంబంధించిన విలువలను) కూడ ప్రమాణం చేసుకోగలుగుతుంది. 'ఇటా? అటా?' అన్న ప్రశ్న దగ్గర ఆగిపోకుండా, మౌలికంగా హక్కులు లేనివాళ్లపక్షాన ఉంటూకూడా వారి స్వీయచైతన్యాన్నీ, వారి పేరుమీద నడిచే రాజకీయజెండానూ దాటిపోయి, ఆ ఘర్షణకు పరిమితం కాని ఆలోచనల వెలుగును కూడా వారికి అందించగలుగుతుంది.

రాజకీయఉద్యమాలకు (ముఖ్యంగా సమాజాన్ని మొత్తంగా విముక్తి చేసేమార్గం తమ దగ్గర ఉందని భావించే ఉద్యమాలకు) ఇదే ఇబ్బందికరంగా తోస్తుందనుకుంటాను. అందుకే మానవహక్కుల భావనపట్ల వీరికింత వ్యతిరేకత. తమ ఉద్యమాలలో లేని ప్రజాతంత్ర దృక్కోణం ఉండగలదనిగానీ, తమ ఉద్యమాలకు వెలుపల మానవతా విలువలు ఉండగలవనిగానీ మాట్లాడితే వాళ్లకు సులభంగా మింగుడుపడదు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటేప్రజాస్వామ్యం, మానవత మొదలైన భావనలు తమతోనే పుట్టాయనుకోకపోయినా, వాటికి తామే సమగ్రమైన అర్థమిస్తున్నామని వారు నమ్ముతారు. వాటికి ఇతర మూలాలు ఏమైనా ఉంటే అవి సందేహాస్పదమైనవి లేదా కనీసం అసమగ్రమైనవి అని నమ్ముతారు.

దీనితో ఏకీభవించని మానవహక్కుల దృక్పథం వారి ఉద్యమాలలో ఉండే ప్రజాస్వామ్య స్వభావాన్ని, మానవతాకాంక్షను గౌరవిస్తూ కూడ అందులో లేనిదానిని వారి ఉద్యమాలకే ప్రమాణంగా చూపించగలుగుతుంది. విలువలకు ఒకే మూలం ఉంటుందని మానవహక్కుల దృక్పథం నమ్మదు. అన్ని విలువలూ ఇవ్వాళే పుడుతున్నాయనీ, చరిత్రలోనూ ఆ చరిత్రనుంచి సంక్రమించిన వర్తమాన సామాజిక వ్యవస్థలోనూ ఏ విలువలూ లేవని కూడ నమ్మదు. భిన్నమూలాల నుంచి సంక్రమించిన ప్రజాస్వామ్య విలువలను క్రోడీకరించి అందరికీ ప్రమాణంగా నిలబెట్టగలుగుతుంది. అది రుచించక విలువలు సార్వజనీనమా, మానవత్వం వర్గపోరాటానికి అతీతమా అని విప్లవకారులు దబాయిస్తుంటారు.

అన్ని విలువలూ సార్వజనీనం కాకపోవచ్చు కానీ కొన్ని సార్వజనీనమైనవే. ఎంతటి క్రూరమైన ఆధిపత్యంపైన పోరాటం చేసేటప్పుడయినా మనిషికిచ్చే గౌరవం, విలువ మనిషికివ్వాలి. చేయని తప్పు ఎవరి మీదా పెట్టకూడదు. చేసిన తప్పును మించి మనిషిని భ్రష్టు పట్టించకూడదు. ఆధిపత్యానికి అనుకూలంగామారిన సామాన్య ప్రజలతో వ్యవహరించేటప్పుడు శత్రువర్గంలో చేరడానికి ఒక వ్యక్తిపైన పని చేసిన ఒత్తిడులను చూడడానికి నిరాకరించకూడదు. తమతో విభేదించే రాజకీయ స్వేచ్ఛను శత్రువర్గంతో చేతులు కలపడంగా వ్యాఖ్యానించకూడదు. ఎంతటిదుర్మార్గుడివయినా భౌతికంగా దండించకుండా ఎదుర్కొనే మార్గాలను అన్వేషించే ప్రయత్నాన్ని విస్మరించకూడదు. దండించినపుడు కూడా క్రూరంగా హింసించకూడదు.

ఇది అక్కరకు రాని హితోపదేశంగా కనిపిస్తే ఆ మాటే అనవచ్చు. అంతేతప్ప పెట్టుబడిదారులను, కార్మికులను, భూస్వాములను, కూలీలను, ఉద్యమకారులను, పోలీసులను సమానంగా చూస్తున్నారన్న అపనిందఅంటగట్టి జవాబు చెప్పేశామని సంతోషించడంలో అర్థంలేదు. బహుశా రాజకీయఉద్యమాలకు ఎక్కువగా అభ్యంతరకరంగా కనిపించేది, ప్రజలపట్ల వారికి ఉండే బాధ్యతగురించి వారిని నిలదీసే విమర్శనాత్మక వైఖరి. 'మానవ హక్కుల' భావనలో ఇది ఇమిడి ఉందన్న అనుమానం వల్లనే దానిపట్ల అంతవ్యతిరేకత వ్యక్తపరుస్తున్నట్టున్నారు. కానీ ప్రజలపేరుమీద ఉద్యమాలు నడిపేవారిని ప్రజలకు జవాబుదార్లు చేసే ప్రయత్నం తప్పనిసరిగా కొనసాగుతుంది.

ఆ ఉద్యమాలవల్ల ప్రజలకు ఎంత మేలయినా జరిగి ఉండవచ్చును గాక. అంతమాత్రం చేత వారి జవాబుదారితనాన్ని ప్రశ్నించకుండా ఉండలేము.